

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Kangasvieri, Teija; Mård-Miettinen, Karita

Title: "Pyrin mahdollistamaan monipuolisen kielitarjonnan koulussani" : rehtori ja kieltenopetus

Year: 2024

Version: Accepted version (Final draft)

Copyright: © Kirjoittajat 2024

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Kangasvieri, T., & Mård-Miettinen, K. (2024). "Pyrin mahdollistamaan monipuolisen kielitarjonnan koulussani" : rehtori ja kieltenopetus. *Rexi*, (2), 10-12.

”Pyrin mahdollistamaan monipuolisen kielitarjonnan koulussani” – Rehtori ja kieltenopetus

Teija Kangasvieri & Karita Mård-Miettinen

Jyväskylän yliopistossa käynnistyi vuonna 2023 *Kielikoulutuspoliittinen kuntatutkimus II*, jossa selvitetään opetuksen järjestäjien, kuten koulujen rehtoreiden kielikoulutuspoliittista toimijuutta, eli heidän näkemyksiään ja kokemuksiaan kieltenopetuksen järjestämisestä paikallisella ja valtakunnallisella tasolla pyrkien näin saamaan vastausta siihen, missä määrin kuntiin hajautettu ja ulkoistettu koulutuspoliittinen päätöksenteko aiheuttaa kohtuutonta oppilaiden (kieli)koulutuspoliittista epätasa-arvoa ja näin koulutuksellisen yhdenvertaisuuden murenemistä kieltenopiskelussa. Teistäkin varmaan moni osallistui Suomen rehtorit ry: n kanssa yhteistyössä toteuttamaamme kyselyyn viime syksynä. Tässä artikkelissa kerromme rehtorikyselymme tuloksista.

Kieltenopiskelun nykytilanteesta kouluissa

Rehtoritkin lienevät hyvin perillä kieltenopiskelun tilasta kouluissa nykyään. Vieraita kieliä opiskelee vapaaehtoisesti enää hyvin harva ja useimmiten oppilas on opiskellut perusopetuksessa vain A1-englantia ja B1-ruotsia. Alakoulun vapaaehtoisen A2-kielen ja yläkoulun valinnaisen B2-kielen opiskelu on vähäistä. Valtiovalta on yrittänyt korjata tilannetta hankerahalla, selvityksillä ja niitä seuranneilla toimenpiteillä, mutta vielä parempaa ei ole näköpiirissä, vaikka oppilaat ovat tutkimuksen mukaan motivoituneita opiskelemaan kieliä ja opettajat kaipaavat rakenteellista muutosta tilanteeseen. Lähdimmekin tutkimuksessamme selvittämään, mitä koulun rehtorit ajattelevat tästä tilanteesta.

Tutkimuksen rehtoreista

Tutkimuksemme osallistui 126 rehtoria, joiden joukossa oli alakoulun rehtoreita (39 %), yläkoulun rehtoreita (21 %) ja yhtenäiskoulun rehtoreita (27 %) ja muita (9,5 %). Eniten oli yli 10 vuotta tehtäväänsä hoitaneita (36 %). Tavoitimme reilut 15 % maamme suomenkielisistä rehtoreista. Rehtorit edustivat hyvin koko maata.

Rehtori ja perusopetuksen kieliohjelma

Perusopetuksen kieliohjelmaa piti toimivana lähes puolet (44 %) rehtoreista. Heistä nykyresurssein toteutettavassa kieliohjelmassa on riittävästi valinnaisuutta. Yli puolet (56 %) kaipasi kuitenkin siihen muutosta. Rehtoreiden kommentteissa muutosehdotukset liittyivät eniten B1-ruotsiin ja etenkin sen aloituksen siirtämiseen alakoulusta takaisin yläkouluun sekä A1-kieleen, joksi moni (49 %) haluaisi englannin kaikille.

Noin puolet (53 %) ei vaihtaisi B1-kieltä ruotsista muuksi kieleksi. Rehtorit eivät myöskään ymmärrettävästi pidä A2-kieleen liittyvästä eriarvoisuudesta ja sen opiskelun keskeyttämisestä. Ihanteellinen kieliohjelma olisi heistä tasapuolinen ja yhdenvertainen. Enemmistö (56 %) rehtoreista pysyisikin valtakunnallisessa

kieliohjelmassa alueellisten sijaan. Valtaosa (59 %) rehtoreista piti kieltenopetuksen varhentamista 1. vuosiluokalle hyvänä ja onnistuneena muutoksena, mutta (67 %) mielestä se ei kuitenkaan monipuolistanut kielitarjontaa koulussa. Sitä vastoin B1-kielen varhentamista alkamaan yläkoulun sijaan alakoulun 6. vuosiluokalle (42 %) piti huonona ja epäonnistuneena muutoksena ja vuosiviikkotunnin lisäämistä syksystä 2024 lähtien yläkouluun piti hyvänä päätöksenä, joka ja auttaa opetuksen järjestämisessä (56 %) rehtoreista. Rehtoreiden mielestä hänen kunnassaan pitäisi olla tarjolla englantia (98 %), ruotsia (94 %), saksaa (92 %), ranskaa (83 %), espanjaa (63 %), venäjää (48 %), kiinaa (15 %) ja italiaa (8 %). Eri kielten oppimääristä rehtorit pitäisivät edelleen nykyisinkin pakolliset A1-kielen (97 %), B1-kielen (94 %), ja kolme neljästä rehtorista myös A2-kielen (75 %) ja B2-kielen (77 %). Yli puolet (56 %) vastasi rehtoreiden osallistuvan kunnan perusopetuksen kieliohjelman laadintaan.

Rehtori ja kieltenopetuksen järjestäminen

Rehtoreista (47 %) oli sitä mieltä, että kieltenopetusta koskeva **järjestämisvelvollisuus** (kieliohjelma ja tuntijako) on tärkein tekijä, kun koulussa päätetään kieltenopetuksesta. Kunnan perusopetuksen taloudellinen tilanne oli tärkein vain (7 %) mielestä. Suomen kielivarannon turvaamista (kielitaitoiset kansalaiset) piti tärkeimpänä (18 %) ja oppilaiden ja/tai huoltajien toiveita (kielivalinnat) (25 %).

Kysyttäessä tärkeintä perustetta, jolla koulussa perustetaan kieliryhmä lähes puolet (48 %) vastasi, että lähinnä taloudelliset seikat ratkaisevat kieliryhmän perustamisen. Parhaana kannustimena perusopetuksen kieltenopetuksen järjestämiselle kouluissa oli reilun kolmanneksen (36 %) mielestä lisää korvamerkittyä rahaa valtiolta kieltenopetuksen järjestämiseen. Monipuolisen kielivalikoiman tarjoaminen ja ylläpitäminen perusopetuksessa on kunnalle ensisijaisesti reilun puolen (54 %) mielestä tärkeää ja vajaan kolmanneksen (29 %) mielestä kallista. Kysyttäessä onko kieltenopetuksen kehittäminen valtiolta haettavilla erityisavustuksilla toimiva koulusi kieltenopetuksen näkökulmasta lähes puolet (42 %) vastasi toivovansa, että raha annettaisiin kieltenopetukseen korvamerkittynä kuntiin ilman hankehakuja. Pyydettyä kuvailemaan kunnan rahankäyttöä kieltenopetuksen järjestämisessä noin kaksi kolmasosaa (64 %) vastasi, että kunta haluaa tarjota monipuolisen kieliohjelman rahatilanteesta riippumatta.

Rehtorin arvot ja asenteet

Rehtoreista noin puolen (48 %) mielestä monipuolinen kielitaito on tärkeää, koska kielitaito on itseisarvo monikielisessä maailmassa. Reilun kolmanneksen (37 %) mielestä kielitaito on osa yleissivistystä ja joidenkin (13 %) mielestä kielitaitoa tarvitsee työelämässä. Rehtoreista noin puolet (51 %) on huolissaan maamme kielivarannosta. Rehtoreiden mielestä on tärkeää opiskella monia kieliä ja tarjota monipuolinen mahdollisuus opiskella kieliä koulussa, sillä ainoastaan muutama (9 %) rehtoreista oli sitä mieltä, että on täysin riittävää, että perusopetuksessa opiskellaan englantia ja toista kotimaista kieltä. Kaikki tutkimuksen rehtorit olivat

tietoisia siitä, että kieltenopetuksen järjestämisessä on alueellisia eroja eikä reilu puolet (60 %) hyväksykään sitä, että oppilaan asuinpaikkakunta vaikuttaa hänen mahdollisuuksiinsa opiskella kieliä. Halusimme myös tietää, kokeeko rehtori ylipäättään olevansa kielikoulutuspoliittinen toimija. Rehtoreista noin puolet (52 %) koki olevansa, vajaa kolmannes (27 %) ei kokenut ja epätietoisia oli noin viidennes (21 %).

Rehtorin haasteet kieltenopetuksen järjestämisessä

Keskustelu kielivalinnoista ja koulujen kielitarjonnasta tahtoo Suomessa keskittyä turhan paljon siihen, mitä tapahtuu pääkaupunkiseudulla ja maan suurimmissa kaupungeissa. Suomi on kuitenkin pitkä ja demografisesti hyvin heterogeeninen maa, jossa koulujen rehtorit kamppailevat hyvin moninaisten tekijöiden kanssa myös kieltenopetusta järjestäessään. Kuntien hyvin erilainen koko ja sijainti, pienenevät oppilasmäärät, kieltenopettajien vaihteleva saatavuus ja pitkät välimatkat sekä etäopetuksen järjestämisvaikeudet ovat muun muassa tekijöitä, joiden kanssa kunnissa ja kouluissa tasapainoillaan. Siten on ihan eri asia tarjota monipuolista kielivalikoimaa Helsingissä tai Tampereella, kuin vaikkapa Sodankylässä tai edes Rovaniemellä. Jokaisella koululaisella tulisi kuitenkin olla samanlaiset oikeudet ja mahdollisuudet opiskella vieraita kieliä perusopetuksessa asuinpaikkakunnasta huolimatta.

Kysyttäessä pitäisikö valtion palauttaa yli 30 000 asukkaan kunnille lakisääteinen velvoite tarjota vapaaehtoista A2-kieltä? Mielestäni kunnilla tulisi olla lakisääteinen velvoite tarjota ja järjestää B2-kielen opetusta? rehtorit vastasivat näin:

A2-KIELI	%	B2-KIELI	%
Kyllä	34	Kyllä	36
Ei	27	Ei	30
En osaa sanoa	39	En osaa sanoa	34

Vaikka kieltenopetuksen järjestämisvelvoitteita pidetään tärkeimpänä kieltenopetuksen järjestämistä ohjaavana tekijänä koulussa, liittyy niiden asettamiseen kunnille hyvin paljon epävarmuutta, kuten edellä olevasta taulukosta näkee. Koska jonkinlaista muutosta johonkin kohtaan systeemiä kuitenkin tarvitaan ja pian, järjestämisvelvoitteiden lisääminen voisi olla helpoin ja nopein tapa. Näin saataisiin aikaan kaivattu muutos valtakunnallisena kaikkia oppilaita ja opetuksen järjestäjiä koskevana.

Kirjoittajista Teija Kangasvieri on tutkimuskoordinaattori Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielitutkimuksen keskuksessa ja Kielikoulutuspoliittinen kuntatutkimus II-hankkeen johtaja ja Karita Mård-Miettinen soveltavan kielitieteen professori Jyväskylän yliopiston Kieli- ja viestintätieteiden laitoksella.